

کتاب الغزوات

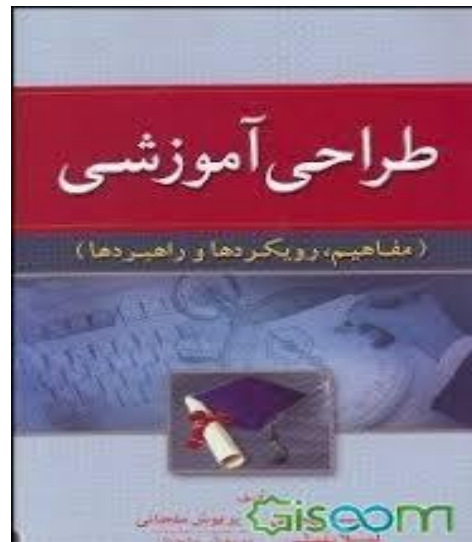
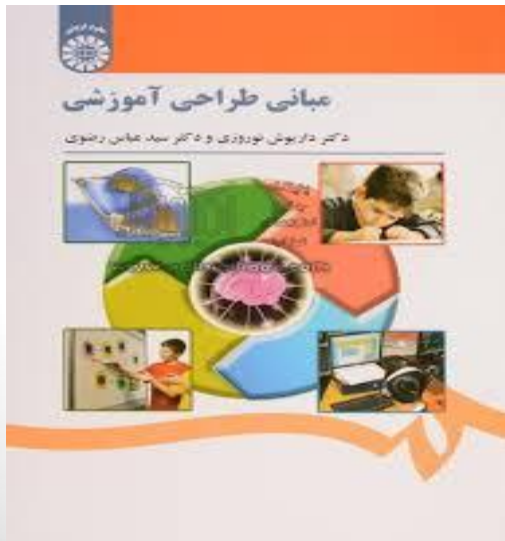

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَعَلَى أَهْلِ بَيْتِهِمُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُتَّقِينَ

طراحی آموزشی

دکتر سید حسین عبادی

مهر ۱۴۰۲

[دکتر
عبادی]

مراحل طراحی آموزشی

یادآوری:

در تمامی الگوهای طراحی آموزشی، چهار مرحله اساسی مشاهده می شود.

□ مرحله اول: تنظیم اهداف آموزشی

□ مرحله دوم: تحلیل موقعیت آموزشی

□ مرحله سوم: تحلیل و تعیین محتوا، روش ها و وسایل آموزشی

□ مرحله چهارم: تحلیل و تعیین نظام ارزشیابی

مرحله اول : تحلیل و تنظیم هدفهای آموزشی

- هدفهای آموزشی، بیان کننده ی وضعیت مطلوب در یک رویداد آموزشی هستند.
هدفهای خوب تنظیم شده حداقل باید دارای چهار ویژگی زیر باشند:
۱. دانش آموز، محور باشند؛ یعنی بر اساس فعالیت های دانش آموزان تنظیم شوند.
  ۲. توصیفی از نتایج یادگیری باشند.
  ۳. صریح، روشن و قابل فهم باشند.
  ۴. قابل مشاهده و اندازه گیری باشند.

مراحل نگارش هدفهای آموزشی

برای نگارش هدفهای آموزشی، چهار مرحله ی اساسی باید طی شود. اگرچه این چهار مرحله، تسلسلی و پیوسته هستند؛ اما در فرآیند طراحی، الزاماً چنین نیستند، زیرا طراح، پس از نوشتن هر مرحله ممکن است مجدداً به عقب برگردد و به بازنگری اهداف نوشته شده بپردازد و به اصلاح و بازنویسی آنها اقدام کند. مراحل نگارش هدفهای آموزشی عبارتند از:

الف – تعیین هدف یا هدفهای کلی [Goals] آموزشی

ب – تبدیل هدف کلی به اهداف جزئی [Sybgoals]

ج – تبدیل هدفهای جزئی به هدفهای رفتاری

الف – تعیین هدف یا هدفهای کلی [Goals] آموزشی

هدفهای کلی آموزشی، اهدافی هستند که در پایان یک دوره یا جلسه ی آموزشی باید تحقق یابند. این دسته از اهداف، معمولاً به صورت عبارتهای کلی مطرح می شوند. در اهداف کلی درسی، مقاصد و انتظارات با واژه های غیر رفتاری و مبهم، اما قابل دسترس، بیان می گردد. اهداف کلی درسی، هدفهای درسی را در همه ی ابعاد یادگیری (شناختی، عاطفی و روانی-حرکتی) مشخص می کند.

«دانشجویان با طراحی آموزشی آشنا شوند»

هدفهای کلی آموزشی، معمولاً به علت عدم صراحت مبهم و قابل تعبیر و تفسیر هستند.

هدفهای کلی در مقایسه با هدفهای جزئی در مدت زمان بیشتری تحقق خواهند یافت.

این اهداف چون مهارت نهایی کسب شده از جریان آموزش را بیان می کنند، ممکن است به عنوان نوعی انگیزه، به کار روند اگرچه گروه کثیری از صاحب نظران تربیتی با نوشتن و تنظیم هدفهای کلی مخالفند؛ اما به دلیل اینکه جهت عمومی فعالیتها را تعیین می کنند، هدفهای پرارزشی هستند، زیرا از طریق هدفهای کلی آموزشی می توان هدفهای جزئی، رفتاری و فعالیت های آموزشی را مشخص کرد و به آنها جهت و هماهنگی لازم بخشید.

معلمان و طراحان آموزشی باید توجه کنند هدفهای کلی آموزشی زمانی ارزشمند هستند که به هدفهای جزئی و رفتاری تجزیه شوند؛ به عنوان مثال: برای رسیدن به هدف فوق باید تمام مراحل طراحی و فعالیت هایی که لازم است در مراحل اجرا دانش آموزان انجام دهند، به طور واضح و صریح مشخص شوند، در غیر این صورت هدف کلی، هرگز تحقق نخواهد یافت.

هدفهای کلی [Goals] آموزشی

اهداف کلی درسی از طریق افعال غیر رفتاری بیان می‌شود. طراحان آموزشی و درسی برای تدوین و استخراج اهداف کلی درسی به افعال متعددی از نوع غیر رفتاری نیاز دارند

در زیر برخی از افعال غیر رفتاری مورد نیاز برای هدف نویسی ارائه می‌گردد:

دانش	واکنش نشان دادن	دریافتن
فهمیدن	قضاوت کردن	پی بردن
درک کردن	ارزش گذاری کردن	اهمیت دادن
به کار بردن	تمایل داشتن	ارزش یابی کردن
ترکیب کردن	ابداع کردن	تحلیل کردن
علاقه مند شدن	تفسیر کردن	دقت کردن

ب - تبدیل هدف کلی به اهداف جزئی [Sybgoals]

- هدفهای جزئی از تجزیه هدفهای کلی به دست می آیند و مراحل رسیدن به هدفهای کلی را مشخص می کنند، به همین دلیل، نسبت به هدفهای کلی محدودتر و مشخص تر و نسبت به هدفهای رفتاری، دارای جامعیت و شمول بیشتری هستند.
- هدفهای جزئی، هم چون هدفهای کلی اغلب به صورت افعال کلی و مبهم نوشته می شوند و خود نیز ممکن است قابل تجزیه به هدفهای جزئی ریزتر باشند.
- ساده ترین راه نوشتن اهداف کلی و جزئی در فرآیند آموزش این است که بر اساس موضوع اصلی درس، هدف کلی نوشته شود و بر اساس عناوین فرعی درس، اهداف جزئی تنظیم گردند.
- در زیر، جهت آشنایی با افعال کلی که برای نوشتن اهداف کلی و جزئی به کار می روند، تعدادی از آنها آورده شده است: آشنا شدن / دوست داشتن / دانستن / کسب کردن / ارزش گذاری کردن / تمایل داشتن / فهمیدن / باور کردن / تصدیق کردن / یاد گرفتن / درک کردن

ج - تبدیل هدفهای جزئی به هدفهای رفتاری

- هدفهای رفتاری، اهدافی هستند که نوع رفتارهای شناختی، روانی - حرکتی (عملی)، عاطفی و قابلیتها و مهارتهایی را که انتظار داریم در پایان یک فعالیت آموزشی در دانش آموزان ایجاد شود، به دقت بیان می کنند.
- در نوشتن هدفهای رفتاری، نباید اعمالی که معلم برای تدریس انجام می دهد، تشریح شده باشد، بلکه باید طوری نوشته شوند که دانش آموزان با مطالعه ی آنها بفهمند که چه انتظاراتی از آنها می رود و چه باید انجام دهند؛ مثلاً پس از پایان آموزش، با توجه به مطالب مطرح شده باید بتوانند «برای فصل ساختار سلولی کتاب علوم زیستی و بهداشتی سال اول دبیرستان عملاً طرح درسی بنویسند»
- اهداف رفتاری باید واقع بینانه تنظیم شوند. همیشه باید امکانات و مدت زمان آموزش و همچنین سطح تحصیلی و علاقه مندی دانش آموزان را در نوشتن هدفهای رفتاری در نظر گرفت. اگر هدفهای رفتاری، واقع بینانه تنظیم شوند، آموزش هم درست و مؤثر انجام خواهد شد. اهداف رفتاری خوب تنظیم شده، اهدافی هستند که اکثر دانش آموزان برای رسیدن به آنها مشکل خاصی نداشته باشند. اولین نکته در نوشتن هدف رفتاری، صراحت و قابل فهم بودن آن است.

ج - تبدیل هدفهای جزئی به هدفهای رفتاری

- ❖ هدفهای رفتاری علاوه بر صراحت باید قابل مشاهده و اندازه گیری باشند. محور ارزشیابی نتایج یادگیری، قابل مشاهده بودن آن نتایج است. کلید یک هدف قابل مشاهده، یک فعل قابل مشاهده است. فعل قابل مشاهده فعلی است که عمل قابل مشاهده یا رفتاری که نتیجه اش یک محصول قابل مشاهده باشد، توضیح دهد. بنابراین، یک هدف رفتاری مؤثر و خوب تعریف شده، هدفی است که صریح و قابل مشاهده و نتیجه ای قابل اندازه گیری باشد.
- ❖ از دید روانشناسان رفتارگرا، هدفهای رفتاری دارای سه ویژگی زیر می باشند:
- ❖ ۱- نوع رفتار باید دقیقاً مشخص و خوب تعریف شده باشد.
- ❖ ۲- شرایط انجام رفتار یا عملکرد باید دقیقاً بیان شود.
- ❖ ۳- معیار که پایه و اساس قضاوت انجام رفتار را مشخص می کند

ویژگی های هدفهای رفتاری

۱- نوع رفتار باید دقیقاً مشخص و خوب تعریف شده باشد.

□ منظور از نوع رفتار یا عملکرد در نوشتن هدفهای رفتاری، بیان روشن، دقیق و صریح رفتاری است که انتظار می رود دانش آموزان آن را انجام دهند تا مشخص شود که قابلیت یا گرایش لازم را کسب کرده اند. نکته کلیدی در نوشتن نوع رفتار، آن است که از افعالی که بر انجام کار دلالت دارد استفاده شود، مانند:

□ «حذف کند»، «پاک کند»، «تعریف کند»، «اندازه بگیرد»، «آزمایش کند» و غیره.

□ عملکرد یا رفتار، می تواند هم در حیطه شناختی قرار گیرد و هم در حیطه روانی - حرکتی و عاطفی.

ویژگی های هدفهای رفتاری

۲- شرایط انجام رفتار یا عملکرد باید دقیقاً بیان شود.

- دومین عنصر مهم در نوشتن اهداف رفتاری، بیان شرایط و امکاناتی است که با توجه به آن، دانش آموزان باید دانش، گرایش یا مهارت خود را نشان دهند.
- شرایط و امکانات، معمولاً به موقعیت اشیاء یا چیزهایی اطلاق می شوند که باید در آن موقعیت یا با به کار گرفتن آن امکانات، فعالیت انجام شود تا دانش آموزان قابلیت خاص را کسب کنند.
- گاه شرایط و امکانات، محدودیتها و یا امکاناتی را که موجود نیستند بیان می کند. مانند «بدون استفاده از نتایج یک آزمایش تشخیصی»، «یا بدون به کار بردن ماشین حساب» فرد باید بتواند آن قابلیت را از خود نشان دهد.
- از دادن یک فهرست طولانی از وسایل یا موادی که به نظر می رسد برای عملکرد، ضرورت ندارد خودداری شود. اگر شرایط برای تمام اهداف رفتاری یک درس یکسان باشد، تکرار آن در تک تک اهداف رفتاری ضرورت ندارد و کافی است قبل از نوشتن تک تک هدفهای رفتاری، این عبارت نوشته شود: «پس از پایان آموزش از دانش آموزان انتظار می رود با مطالعه یا به کارگیری وسایل ... بتوانند»:

الف - قانون ارشمیدس را در دو سطر تعریف کنند.

ب - آزمایش مربوط به آن را بدون اشتباه انجام دهند.

ویژگی های هدفهای رفتاری

۳- معیار که پایه و اساس قضاوت انجام رفتار را مشخص می کند

معیارها برای بررسی و تعیین میزان مهارت دانش آموزان، به کار می روند؛ مثلاً «با نود درصد دقت و بدون هیچ اشتباهی» یا «در مدت زمان مشخصی» انجام شود. بنابراین معیار، ممکن است به فرآیند یا به نتیجه ی فعالیت، مربوط باشد.

❖ هدفهای رفتاری را هرگز نمی توان به طور خلاصه نوشت. معلم باید عملکرد یا رفتار را طوری بنویسد که ارتباط آن با شرایط و معیار تعیین شده واضح و روشن باشد. این صراحت باید در حدی باشد که افراد آشنا با فرآیند یاددهی - یادگیری بتوانند بدون اشکال و اشتباه، مقاصد آموزشی مورد نظر نگارنده را تدریس و یا ارزیابی کنند.

❖ بسیاری از معلمان به دلیل عدم آشنایی با هدفهای رفتاری معمولاً از افعال زیر که درک آنها مشکل است و قابل اندازه گیری نیستند استفاده می کنند؛ افعالی مانند:

دانستن / یاد گرفتن / تحسین کردن / لذت بردن / باور داشتن / درک کردن و....

❖ بهتر است به جای به کارگیری افعالی نظیر افعال ذکر شده از افعالی که کمتر در معنای آن اشتباه رخ می دهد و قابلیت اندازه گیری آنها خوب است، استفاده کنیم.

روش تهیه اهداف رفتاری

□ هدف های رفتاری بیاناتی هستند که یادگیری های مختلف دانش آموزان را برحسب تغییرات حاصل در رفتار یا عملکرد آنان نشان می دهند. هدف های رفتاری به سهولت قابل شناسایی و اندازه گیری هستند. همچنین معلمین به کمک هدف های رفتاری منظور و مقصود خود را از آموزش موضوع های درسی به طور دقیق مشخص می کنند. این هدف ها از آن رو رفتاری نامیده می شوند که فعل های جملات تشکیل دهنده این اهداف برحسب اعمال و رفتار یادگیرنده بیان می شوند.

□ به هدف های رفتاری زیر دقت کنید:

دانش آموز باید بتواند: اصل انتقال نیرو را در رابطه با کار ماشین ها توضیح دهد. همان طور که ملاحظه می کنید، عمل توضیح دادن قابل مشاهده و اندازه گیری است. به این لحاظ این هدف ها، یک هدف رفتاری نامیده می شود.

روش تهیه اهداف رفتاری

بنابراین اگر در نوشتن اهداف، از افعال مبهم مانند: فهمیدن، دانستن، درک کردن و... که برای افراد مختلف، معانی متفاوت دارند، استفاده شود، این اهداف غیررفتاری هستند.

به اهداف زیر توجه کنید:

دانش آموز باید علل شیوع بیماری کرونا را بفهمد.
دانش آموز باید علل شیوع بیماری کرونا را شرح دهد.
کدام هدف، رفتاری و کدام غیررفتاری است؟
اهداف رفتاری به فاعل و فعل رفتاری نیاز دارند.

نمونه ای از فعل های رفتاری

تعریف کند – بیان کند – نام ببرد – ذکر کند – بنویسد
– مقایسه کند – رسم کند – شرح دهد – نشان دهد –
تفسیر کند – توضیح دهد – بخواند – و....

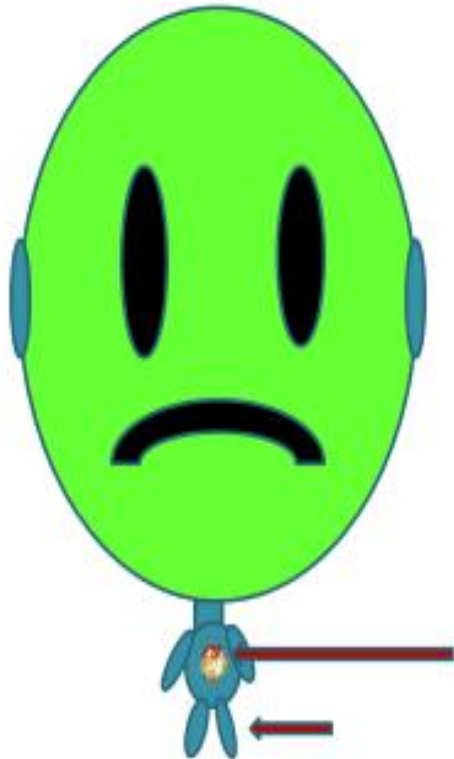

طبقه بندی هدفهای تربیتی و حیطه های یادگیری

منظور از طبقه بندی هدفهای تربیتی چیست؟ این است که بدانیم تغییر رفتار در چه زمینه ها و در چه سطحی صورت می گیرد.

همانگی بین حیطه های یادگیری

تشبیه حیطه های یادگیری به اعضا بدن یک انسان

۱. حیطه شناختی (Cognitive)
مغز

۲. حیطه روان حرکتی (Psychomotor)
دست و پا

۳. حیطه عاطفی (Affective)
قلب

حیطه شناختی

شامل رفتارهایی است که با توانایی‌های ذهنی و مهارت‌های عقلانی مانند بازشناسی، یادآوری، بیان مطلب آموخته شده تعبیر و تفسیر مطالب قضاوت در مورد امور و پدیده‌ها، استدلال و مانند آنها مربوط هستند مانند حل مسئله ریاضی-اظهارنظر در مورد متن ادبی و...

سطوح حیطة شناختی

ارزشیابی					
ترکیب	ترکیب				
تجزیه و تحلیل	تجزیه و تحلیل	تجزیه و تحلیل			از عینی و ساده به انتزاعی و پیچیده
کاربرد	کاربرد	کاربرد	کاربرد		
فهمیدن	فهمیدن	فهمیدن	فهمیدن	فهمیدن	
دانش	دانش	دانش	دانش	دانش	دانش

حیطه عاطفی

حیطه عاطفی : به رغبت‌ها، نگرش‌ها، اعتقادات و نظام ارزش‌ها مربوط است مثل علاقه مند شدن به متون ادبی با یک دوره آموزشی در ادبیات – سخت شدن اعتقادات به ائمه و پیامبر پس از خواندن زندگی پیامبر و...

حیطه عاطفی

تبلور ارزش ها در شخصیت (درونی کردن)				
سازماندهی ارزش ها	سازماندهی ارزش ها			
ارزش گذاری	ارزش گذاری	ارزش گذاری		
پاسخ دادن	پاسخ دادن	پاسخ دادن	پاسخ دادن	
توجه	توجه	توجه	توجه	توجه (دریافت کردن)

حیطه روانی و حرکتی

حیطه روانی و حرکتی : شامل آن دسته از رفتارهایی است که به مهارت های عملی و اعمال بدنی مربوط هستند مانند ماشین نویسی، نقشه کشی، سیم کشی، نقاشی کردن.

سطوح حیطه روانی و حرکتی

عادی شدن				
هماهنگی	هماهنگی			
دقت	دقت	دقت		
اجرای مستقل	اجرای مستقل	اجرای مستقل	اجرای مستقل	
آمادگی	آمادگی	آمادگی	آمادگی	آمادگی

طرح درس نویسی

وظایف مهم یک معلم کار آمد

- ۱- توانایی و صلاحیت کافی برای طراحی فرایند تدریس
  - ۲- توانایی و مهارت کافی برای اجرای برنامه های تدوین شده
  - ۳- آگاهی و مهارت کافی برای کنترل و ارزش یابی آموخته ها
- یکی از هنرهای تدریس، توانایی طراحی تدریس یا کشیدن نقشه آموزش است که همه ی راهبردها و رخ دادها را برای رسیدن به اهداف شامل می شود.

ضرورت و اهمیت طرح درس

طرح درسی که خوب تهیه شده باشد می‌تواند امتیازات زیر را برای معلم به ارمغان آورد:

- ۱- معلم را قادر می‌سازد که در طول دوره آموزشی خود به دقت در مورد همه چیز فکر کند.
- ۲- طرح درس به دلیل این که مراحل تدریس را مشخص می‌کند، راهنمای معلم در فرآیند تدریس است.
- ۳- باعث می‌شود معلم با آمادگی و اعتماد به نفس بیشتری سر کلاس درس حاضر شود.
- ۴- توجه معلم را به انتخاب روش‌های مناسب تدریس جلب می‌نماید.
- ۵- امکان استفاده از وسایل آموزشی را فراهم می‌سازد.

ضرورت و اهمیت طرح درس

- ۶- باعث می‌گردد که معلم بر قسمتهای مهم درس به نحو مطلوب تأکید کند.
- ۷- وظیفهی معلم و دانش‌آموز را در فرآیند تدریس مشخص می‌کند.
- ۸- در تعیین تکالیف درسی دانش‌آموزان مؤثر است.
- ۹- اطمینان می‌دهد که کلیه اطلاعات مورد نیاز دانش‌آموزان در تدریس گنجانده شده است.

۱۰- ارزشیابی دانش‌آموز توسط معلم را آسان می‌کند

۱۱- طرح سؤالهای مناسب را پیش‌بینی می‌کند.

۱۲- سردرگمی در تدریس را از بین می‌برد.

۱۳- به فعال نمودن دانش‌آموزان در طول تدریس کمک مؤثری می‌کند.

۱۴- باعث توجه به اهداف غایی آموزش و پرورش می‌شود.

۱۵- رسیدن به سطوح حیطة‌های سه‌گانه یادگیری (شناختی، عاطفی، روانی) -

حرکتی) را ممکن می‌سازد.

ضرورت و اهمیت طرح درس

- ۱۶- به مدیریت صحیح کلاس کمک می کند.
- ۱۷- طرح درس چارچوب تدریسی را طراحی می کند که براساس آن، معلم و دانش آموز در هنگام تدریس با هدفی مشترک و مشخص به یک سو حرکت می کنند.
- ۱۸- تخصیص زمان به هر یک از فعالیتها را (برحسب اهمیت آن) امکان پذیر می سازد.
- ۱۹- از فراموشی در ارائه مطالب و فعالیتهای ضروری در مرحله تدریس پیشگیری می نماید.
- ۲۰- اثربخشی آموزش و یادگیری را افزایش می دهد.

معلم و سه سوال اساسی قبل از طراحی هر واحد یادگیری

قبل از طراحی هر واحد یادگیری، معلم باید به سه سوال اساسی پاسخ دهد:

- ۱- چه چیزی را قصد داریم بیاموزیم (اهداف)؟
- ۲- از کدام روش ها، مواد و وسایل استفاده می کنیم (روش ها)؟
- ۳- چگونه تحقق رسیدن به اهداف را متوجه می شویم (ارزش یابی)؟

شناسنامه طراحی آموزشی ویژه یک موضوع درسی

شناسنامه طرح درس :

به نام خدا

پایه :
تهیه کننده :

ماده درسی :

عنوان درس :

کد پرسنلی / دانشجویی :

مدت تدریس :

منطقه / ناحیه :

مدرسه :

طراحی آموزشی : الف) اقدامات قبل از تدریس

تدوین اهداف آموزشی کلی و جزئی و رفتاری (مطابق آن چه گفته شد)
تعریف هدف

در واژه‌نامه‌های فارسی، مترادف مقصود، نشانه، غرض، مطلوب و غایت آمده است. در تشریح این معانی می‌توان گفت هر فعالیت و اقدامی بر آرمان‌ها و مقاصدی مبتنی است و هیچ فعالیت منطقی و قابل قبولی وجود ندارد که بی هدف و بدون غایت باشد. این معانی نشان می‌دهد که فلسفه‌ی تفکر حاکم بر هر اندیشه و نظری، بر پایه‌ی اهداف و مقاصدی شکل می‌گیرد و مقدم بر هر قسمت دیگر است. هر طراحی، به ویژه طراحی آموزشی، باید پس از تعیین هدف، به تدوین برنامه‌های اجرایی پردازد، در کلیه‌ی مراحل، آن اهداف و آرمان‌ها را نشانه بگیرد و به سوی آن‌ها حرکت کند.

مرحله دوم: تحلیل موقعیت آموزشی

پس از تعیین هدفهای آموزشی، یکی از مهمترین مراحل طراحی تعیین و تحلیل موقعیت آموزشی است. در این مرحله معمولاً پرسشهایی به شرح زیر ممکن است برای معلم مطرح شود:

– چگونه باید فعالیت های آموزشی دانش آموزان را سازماندهی کرد تا هدفهای آموزشی تعیین شده، تحقق یابند؟

– رویدادها و تجربی که سریعتر و بهتر دانش آموزان را به هدفهای آموزشی می رسانند، کدامند؟

پاسخ دادن به این پرسشها نیاز به بررسی تعدادی از عوامل دارد. به مجموعه ی این بررسیها تحلیل و تعیین موقعیت گفته می شود. در این مرحله، معلمان باید کلیه فعالیت های آموزشی را که منجر به یادگیری می شوند، بررسی و یادداشت کنند. سپس آن دسته از فعالیتها را که برای رسیدن به هدفها چندان مهم و ضروری به نظر نمی رسند، از مجموعه ی فعالیت های آموزشی حذف کنند تا در نهایت مجموعه ای از فعالیت های مناسب و ضروری برای رسیدن به هدفهای آموزشی به دست آید.

مرحله دوم: تحلیل موقعیت آموزشی

- پس از تعیین فعالیت های آموزشی، روابط بین اهداف تعیین شده و ارتباط بین فعالیتها باید مورد بررسی قرار گیرد تا سلسله مراتب فعالیتها، مشخص گردد.
- علاوه بر ترتیب و سلسله مراتب فعالیت تعیین گروههای یاددهی – یادگیری [Teaching - Learning groups] نیز از اهمیت خاصی برخوردار است.
- طراح، موظف است نوع گروه، تعداد و نحوه ی فعالیت آنها را پیش بینی کند و نقطه ی آغاز فعالیتها را بر اساس ارزشیابی تشخیصی معین سازد.
- بنابراین تحلیل و تعیین موقعیت آموزشی فرآیندی است که در آن **فعالیت های آموزشی، نوع ارتباط بین هدفها و فعالیتها، رفتار ورودی، نقطه ی آغاز فعالیت بر اساس ارزشیابی تشخیصی و حتی گروههای تدریس – یادگیری، تحلیل و تعیین می شوند.**

مرحله دوم: تحلیل موقعیت آموزشی

- **الف) فعالیتهای آموزشی:** مجموعه‌ی فعالیتهای معلم و دانش‌آموزان در یک زمان معین، برای تحقق اهداف آموزشی معین. شامل دو قسمت
- **۱- فعالیتهای معلم (روش تدریس) ۲- فعالیتهای دانش‌آموزان**

(تجارب یادگیری) Learning Experiences

- در بعضی از طراحی‌های آموزشی، معلمان اهداف آموزشی را به گونه‌ای تنظیم می‌کنند که بیشتر، نشان‌دهنده‌ی فعالیتهای خود آنهاست و به انتظاراتی که از دانش‌آموزان دارند، کمتر توجه می‌شود. این دسته از **اهداف آموزشی «معلم - محور»** وقتی ارزشمند هستند که فعالیتهای جهت هدایت و تقویت فعالیتهای یادگیری دانش‌آموزان تنظیم شده باشد. البته در اجرای فعالیتهای آموزشی، معلم نیز باید نقشهای تعریف شده‌ای داشته باشد. نقشهایی از قبیل: توضیحات لازم در زمینه‌ی اصول و مفاهیم، جهت دادن فعالیتهای یادگیری دانش‌آموزان، نظارت بر عملکرد دانش‌آموزان و راهنمایی آنها، دادن بازخورد به منظور تقویت و اصلاح فعالیتهای آموزشی دانش‌آموزان و غیره. در هر صورت معلمان همیشه باید دانش‌آموزان را در طول فعالیتهای یادگیری و دستیابی به نتایج مطلوب بر اساس اهداف آموزشی راهنمایی کنند. برای دانش‌آموزان دانستن این نکته که از آغاز یک فعالیت آموزشی، معلمانشان دقیقاً چه نقشی دارند و چقدر می‌توانند از آنها انتظار راهنمایی داشته باشند، بسیار مفید خواهد بود.

مرحله دوم: تحلیل موقعیت آموزشی

۲- فعالیت های دانش آموزان (تجارب یادگیری)

- برای بسیاری از دانش آموزان دانستن دقیق اهداف، در یک فعالیت آموزشی برای دستیابی به نتایج یادگیری مورد انتظار، ممکن است کافی نباشد؛ مثلاً، وقتی که به بعضی از دانش آموزان گفته می شود که «فصل ده کتاب علوم اجتماعی را به منظور دستیابی به علل اصلی جنگ هشت سال دفاع مقدس» مطالعه کنید؛ ممکن است ندانند برای دستیابی به نتایج یادگیری چنین هدفی، چگونه مطالعه کنند. در نتیجه وقتی که دانش آموزان را برای یک فعالیت آموزشی آماده می کنیم، بسیار مفید خواهد بود که به آنها بگوییم، چه چیز را نیاز دارند و چه نوع فعالیتی را باید انجام دهند تا به نتایج یادگیری مورد انتظار برسند.
- هدفهای آموزشی خوب تنظیم شده، نتایج یادگیری را توضیح می دهند. تعیین نتایج یادگیری اگرچه بسیار مفید هستند؛ اما به تنهایی کافی نیستند. وقتی که نتایج یادگیری معین شدند، باید فعالیت هایی را که برای دستیابی به چنین نتایجی مفید هستند، مشخص کرد. بنابراین به مجموعه فعالیت هایی که دانش آموزان برای دستیابی به نتایج یادگیری انجام می دهند، تجارب یادگیری می گویند. این دسته از فعالیتها شامل فعالیت های معلمان در فرآیند آموزش نمی شوند. به فعالیت های معلمان، روش تدریس گفته می شود

مرحله دوم: تحلیل موقعیت آموزشی

۲- فعالیت های دانش آموزان (تجارب یادگیری)

تجارب یادگیری یا فعالیت های دانش آموزان، باید متناسب با اهداف آموزشی و متنوع باشند. معلمان نباید دانش آموزان خود را محدود به چند فعالیت یادگیری نمایند. یعنی آنها می توانند از میان تعداد تقریباً نامحدودی از تجربه های یادگیری، آن دسته از فعالیتها را که بیشترین احتمال دستیابی به اهداف را میسر می سازند انتخاب کنند؛ مثلاً آنها می توانند برای دستیابی به اهداف یا نتایج یادگیری از دانش آموزان خود بخواهند که درباره موضوعی گزارشی تهیه کنند و با یکدیگر به بحث و مناظره پردازند. برای همکلاسی های خود سخنرانی کنند، چیزی را بسازند، کاری را انجام دهند، اطلاعاتی را جمع آوری کنند و به شکل یک کل معنادار، ارائه دهند. نمایش و تئاتر اجرا کنند و بازیهایی را که جایگزین زندگی واقعی هستند انجام دهند. چیزی را به طور ذهنی مجسم کرده و آن را بسازند. از روی تصاویری که خود گرفته اند و یا در اختیار آنان قرار داده شده، داستانی بنویسند و یا تصاویر و موقعیتهایی را مورد تعبیر و تفسیر قرار دهند. درباره چیزی یا اندیشه ای تحلیل و قضاوت کنند.

مرحله دوم: تحلیل موقعیت آموزشی

□ ب- رابطه ی بین اهداف آموزشی

- پس از اینکه اهداف و فعالیت های آموزشی مشخص شدند، ممکن است این سؤال مطرح شود که هدفها به چه ترتیب باید تحقق یابند؟ یا فعالیت های یادگیری به چه ترتیبی باید انجام پذیرند تا نتیجه ی بهتری به دست آید؟ معمولاً **هدفهای آموزشی به سه صورت با یکدیگر ارتباط دارند:**
- ۱- ارتباط هدفها با هم به گونه ای است که قبل از تحقق هدف پایین تر، رسیدن به هدف بالاتر امکان ندارد. به عبارت بهتر، هدفهای پایین تر، پیش نیاز هدفهای بالاترند و تا زمانی که مطلب مربوط به هدف قبلی فرا گرفته نشده است، نباید مطلب مربوط به هدف بعدی را آموزش داد. ارتباط چنین اهدافی را با هم «ارتباط تسلسلی یا ارتباط متوالی» می گویند.
- ۲- اهداف و فعالیت های آموزشی ممکن است نسبت به هم تقدم رتبی نداشته باشند و در عرض هم قابل اجرا و دستیابی باشند؛ یعنی آموزش مطالب مربوط به هر هدف، قبل یا بعد از هدفهای دیگر امکان پذیر باشد. این نوع ارتباط را «ارتباط هم تراز یا ارتباط موازی» می گویند.
- ۳- در بیشتر مواقع، هدفهای آموزشی حالت ترکیبی دارند؛ یعنی اجزای هدف آموزشی نهایی را ممکن است یک سلسله «هدفهای تسلسلی» و «هدفهای هم تراز» تشکیل داده باشند. در این صورت، هدفها طوری باید تنظیم شوند که توصیه های بندهای ۱ و ۲ در آن رعایت شوند، تا دانش آموزان به نتیجه گیری مطلوب برسند.

مرحله دوم: تحلیل موقعیت آموزشی

ج- تعیین رفتار ورودی [entering behavior]

- رفتار ورودی، تواناییها و قابلیت‌هایی هستند که دانش آموزان باید قبل از شروع یک فعالیت آموزشی جدید داشته باشند، تا مفاهیم جدید را بفهمند و بتوانند با موقعیت به هدف‌های جدید دست یابند. به رفتار ورودی، دانش و مهارت‌های پیش نیاز نیز گفته می‌شود.
- اگر معملی از رفتار ورودی دانش آموزان خود مطلع نباشد، ممکن است فعالیت‌های آموزشی دانش آموزان را بدون توجه به تواناییها و قابلیت‌های دانش آموزان انتخاب کند. در این صورت، دانش آموزان نسبت به انجام فعالیت‌ها بی تفاوت می‌شوند.

د- ارزشیابی تشخیصی [diagnostic evaluation]

- ارزشیابی تشخیصی، نوعی ارزشیابی است که سؤالاتی مربوط به آن براساس رفتار ورودی طراحی می‌شود و قبل از تدریس، باید اجرا گردد.
- از طریق ارزشیابی تشخیصی می‌توان معلومات و تواناییها و مهارت‌های لازم دانش آموزان را برای ورود به مطالب جدید، تشخیص داد.
- ارزشیابی تشخیصی علاوه بر اینکه معیاری برای سنجش رفتار ورودی دانش آموزان است. وسیله‌ای است که با آن می‌توان نقطه‌ی آغاز فعالیت‌های آموزشی را به دقت مشخص کرد.

مرحله دوم: تحلیل موقعیت آموزشی

ج- تعیین رفتار ورودی [entering behavior]

- رفتار ورودی، تواناییها و قابلیت‌هایی هستند که دانش آموزان باید قبل از شروع یک فعالیت آموزشی جدید داشته باشند، تا مفاهیم جدید را بفهمند و بتوانند با موقعیت به هدف‌های جدید دست یابند. به رفتار ورودی، دانش و مهارت‌های پیش نیاز نیز گفته می‌شود.
- اگر معملی از رفتار ورودی دانش آموزان خود مطلع نباشد، ممکن است فعالیت‌های آموزشی دانش آموزان را بدون توجه به تواناییها و قابلیت‌های دانش آموزان انتخاب کند. در این صورت، دانش آموزان نسبت به انجام فعالیت‌ها بی تفاوت می‌شوند.

د- ارزشیابی تشخیصی [diagnostic evaluation]

- ارزشیابی تشخیصی، نوعی ارزشیابی است که سؤالی‌های مربوط به آن براساس رفتار ورودی طراحی می‌شود و قبل از تدریس، باید اجرا گردد.
- از طریق ارزشیابی تشخیصی می‌توان معلومات و تواناییها و مهارت‌های لازم دانش آموزان را برای ورود به مطالب جدید، تشخیص داد.
- ارزشیابی تشخیصی علاوه بر اینکه معیاری برای سنجش رفتار ورودی دانش آموزان است. وسیله‌ای است که با آن می‌توان نقطه‌ی آغاز فعالیت‌های آموزشی را به دقت مشخص کرد.

مرحله دوم: تحلیل موقعیت آموزشی

- اهمیت تعیین رفتار ورودی و ارزشیابی تشخیصی
- اگر فعالیت های آموزشی به گونه ای طراحی شوند که تکرار رفتار ورودی دانش آموزان باشد، نه تنها دانش آموزان نسبت به فعالیت های آموزشی بی تفاوت خواهند شد، بلکه زمانی که باید برای پرورش قابلیت های جدید صرف شود به هدر خواهد رفت
- یا اگر آغاز درس بدون سنجش و تشخیص رفتار ورودی انجام شود، ممکن است فعالیتها به دلیل نداشتن رفتار ورودی غیر قابل فهم و مشکل باشد. در این صورت، معلم حتماً باید قبل از شروع درس جدید به ترمیم رفتار ورودی پردازد. مخصوصاً در صورت وجود ارتباط تسلسلی و متوالی بین هدفها، ترمیم رفتار ورودی یا پیش نیاز الزامی خواهد بود.

مرحله دوم: تحلیل موقعیت آموزشی

□ ه - تعیین گروه‌های یاددهی - یادگیری

- سازماندهی دانش آموزان و گروه بندی آنها در فعالیت های آموزشی از اهمیت خاصی برخوردار است.
- متأسفانه اکثر معلمان، مجموعه فعالیت های آموزشی را در گروه‌های یکسان به اجرا در می آورند، در حالی که همیشه دستیابی به اهداف آموزشی مختلف از طریق گروه‌های یکسان میسر نمی باشد.
- یکی از عوامل مؤثر در انتخاب گروه‌های یاددهی - یادگیری ماهیت اهداف و فعالیت های آموزشی است؛ مثلاً اگر اهداف و فعالیت های آموزشی در حیطه روانی - حرکتی (مهارت‌های عملی) باشند، حتماً دانش آموزان برای اجرای فعالیت های آموزشی باید به گروه‌های کوچک تقسیم شوند، تا تحقق هدفها امکان پذیر گردد.
- معمولاً مناسبترین گروه برای هدفهای شناختی گروه بزرگ (۳۰ تا ۴۰ نفر)، برای هدفهای عاطفی، گروه کوچک یا متوسط (۵ تا ۲۰ نفر) و برای هدفهای روانی - حرکتی گروه کوچک یا حتی آموزش تک نفری می باشد

مرحله دوم: تحلیل موقعیت آموزشی

□ ه - تعیین گروه‌های یاددهی - یادگیری

□ البته باید توجه داشت که در اینجا صحبت از «مناسبت‌ترین» است نه «بهترین»؛ زیرا در فرآیند طراحی کلیه عوامل تأثیرگذار مانند تعداد نیروی انسانی، هزینه، فضای آموزشی و غیره باید در نظر گرفته شوند. مسلم است که «بهترین» گروه برای آموزش و دستیابی به هدف‌های آموزشی در هر کدام از حیطه‌های سه گانه گروه کوچک و تک نفری است؛ زیرا برقراری ارتباط نزدیک و چهره به چهره، نظارت بر فعالیت‌های آموزشی و دریافت بازخورد، امکان شناخت بهتر دانش آموز و در نتیجه آموزش بهتر را فراهم خواهد ساخت. اما چنین گروه‌هایی از نظر اقتصادی و متغیرهای دیگر با توجه به میزان و کیفیت یادگیری مقرون به صرفه نخواهند بود.

مرحله سوم : تحلیل و تعیین محتوا، روش و وسایل آموزشی

□ مرحله ی سوم از طراحی آموزشی، تحلیل محتوا، روش و وسایل آموزشی است. اگر محتوا، روش و وسایل متناسب با هدفهای آموزشی انتخاب و تنظیم نشوند – حتی اگر هدفهای آموزشی، دقیق و خوب تنظیم شده باشند – فعالیت های آموزشی هرگز دانش آموزان را به آنچه که باید برسند، هدایت نخواهد کرد.

□ پس از تعیین اهداف و تحلیل موقعیت آموزشی معلم باید به تحلیل و انتخاب و تنظیم محتوا پردازد. البته محتوایی باید انتخاب شود که کاملاً متناسب با اهداف و قابل تدریس در زمان تعیین شده باشد. به عبارت دیگر تحلیل محتوا و هدفهای آموزشی هر دو باید براساس رفتار مورد انتظار دانش آموزان تعیین شوند. به کارگیری محتوا در فعالیت های آموزشی باید موجب تحقق اهداف مورد نظر گردد.

مرحله سوم: تحلیل و تعیین محتوا، روش و وسایل آموزشی

- سازماندهی و تنظیم محتوا در فرآیند اجرا بسیار حائز اهمیت است. در صورت امکان، مطالب آسان باید قبل از مطالب پیچیده و مشکل ارائه گردد. مفاهیم نظری باید قبل از فعالیت های عملی ارائه شوند.
- محتوا باید با توانایی دانش آموزان انطباق داشته باشد و بر اجزای اصلی آموزش تأکید کند و اطلاعات را به طور مؤثر و قابل درک، ارائه نماید. محتوای درسی مناسب، ابزار اولیه تدریس هستند. اگر خوب انتخاب یا سازماندهی نشوند، ممکن است فعالیت های آموزشی و در نتیجه رسیدن به اهداف آموزشی را دچار اختلاف نمایند معلمان باید توجه کنند که نباید محتوا را جایگزین اهداف آموزشی کنند.
- فعالیت های آموزشی نیز هرگز نباید منحصر به محتوای کتاب درسی شود. فعالیت های یادگیری باید متنوع و حتی در صورت لزوم فراتر از مطالب مطرح شده در کتاب درسی باشد. فعالیتها می توانند شامل مطالعه ی آزاد، مطالعه کتب غیر درسی مرتبط با موضوع درس، تهیه گزارش، و خلاصه های مطالب آموزشی و نتایج تحقیقات و سفرهای علمی و عملیاتی کاملاً ابتکاری و نو باشند.

مرحله سوم: تحلیل و تعیین محتوا، روش و وسایل آموزشی

- سازماندهی و تنظیم محتوا در فرآیند اجرا بسیار حائز اهمیت است. در صورت امکان، مطالب آسان باید قبل از مطالب پیچیده و مشکل ارائه گردد. مفاهیم نظری باید قبل از فعالیت های عملی ارائه شوند.
- محتوا باید با توانایی دانش آموزان انطباق داشته باشد و بر اجزای اصلی آموزش تأکید کند و اطلاعات را به طور مؤثر و قابل درک، ارائه نماید. محتوای درسی مناسب، ابزار اولیه تدریس هستند. اگر خوب انتخاب یا سازماندهی نشوند، ممکن است فعالیت های آموزشی و در نتیجه رسیدن به اهداف آموزشی را دچار اختلاف نمایند معلمان باید توجه کنند که نباید محتوا را جایگزین اهداف آموزشی کنند.
- فعالیت های آموزشی نیز هرگز نباید منحصر به محتوای کتاب درسی شود. فعالیت های یادگیری باید متنوع و حتی در صورت لزوم فراتر از مطالب مطرح شده در کتاب درسی باشد. فعالیتها می توانند شامل مطالعه ی آزاد، مطالعه کتب غیر درسی مرتبط با موضوع درس، تهیه گزارش، و خلاصه های مطالب آموزشی و نتایج تحقیقات و سفرهای علمی و عملیاتی کاملاً ابتکاری و نو باشند.

مرحله سوم: تحلیل و تعیین محتوا، روش و وسایل آموزشی

□ **انتخاب روش تدریس** دومین اقدام در مرحله سوم، است. انتخاب روش تدریس در فرآیند طراحی، یکی از عناصر و عوامل اصلی طراحی به شمار می رود؛ زیرا تعیین کننده نوع وظایف معلم و زمینه ساز فعالیت های دانش آموزان در کلاس درس می باشد. روش تدریس، تنها به سخنرانی معلم اطلاق نمی شود بلکه شامل فعالیت های متعددی چون، سازماندهی فعالیت های آموزشی یک گروه کوچک یا بزرگ دانش آموزان، به کارگیری فیلم یا ریز رایانه ها، تدارک حلقه های یادگیری، راهنمایی و هدایت گروههای یادگیری، همیاری، نظارت و رهبری، آموزش انفرادی و... می باشد.

□ تدریس، یک فعالیت خنثی نیست؛ بلکه فعالیتی است هدفدار، عمدی، تجویزی و تعاملی. راهبردها و شیوه های تدریس ابتدا باید به صورت معقول و منطقی تحلیل شوند. معلمان با تجربه حداقل **چهار معیار: اهداف آموزشی، سبکهای یادگیری دانش آموزان، محتوای آموزشی و امکانات موجود** را در انتخاب روش تدریس مورد توجه قرار می دهند. به هیچ وجه نباید بدون تحلیل موقعیت اقدام به تعیین روش آموزش نمود.

مرحله سوم: تحلیل و تعیین محتوا، روش و وسایل آموزشی

- **تحلیل و انتخاب وسایل آموزشی** سومین اقدام در مرحله سوم، است.
- اگر «مفهوم وسایل آموزشی» Instructional و جایگاه آن را در روند فعالیت های یاددهی – یادگیری نشناسیم، نخواهیم توانست به صورت علمی و تجربی از آنچه این امکانات، به ما عرضه می دارند در محل مشکلات آموزشی استفاده کنیم.
- **وسایل آموزشی** به مجموعه امکاناتی اطلاق می شوند که می توانند شرایطی را فراهم سازند تا در آن شرایط، **یادگیری سریعتر، بهتر و پایدارتر** صورت گیرد.
- معلم کارآمد باید انواع و اقسام رسانه ها و وسایل آموزشی را برای انتقال پیامهای آموزشی و تسهیل یادگیری بشناسد و درست به کار گیرد. تدریس منظم و مؤثر کاملاً متکی بر رسانه ها و وسایل آموزشی است.
- با چنین رویکردی باید گفت: حتی معلم، کتاب درسی و محیط مدرسه و سایر امکانات نیز جزو وسایل آموزشی محسوب می شوند. اما در فرآیند طراحی آموزشی منظور از وسایل آموزشی، مجموعه ی وسایل گرافیکی، عکس و یا وسایل الکتریکی یا مکانیکی که برای دریافت اطلاعات، اعم از دیداری یا شنیداری به کار می روند، اطلاق می گردد.

مرحله سوم: تحلیل و تعیین محتوا، روش و وسایل آموزشی

□ تحلیل و انتخاب وسایل آموزشی

- لازم است معلم مزایا، معایب و محدودیتهای هر یک از وسایل را برای آموزش درس خود بداند. استفاده از وسایل آموزشی، صرفاً برای استفاده از آنها و بدون توجه به ماهیت آنها و بدون هیچ قصد و هدفی، همواره مورد تردید است.
- وسایل انتخاب شده باید متناسب با محتوا، موقعیت آموزشی، روش تدریس و اهداف آموزشی باشد. به کارگیری وسیله نامناسب یا استفاده از وسیله در زمان و موقعیت نامناسب فقط باعث هدر رفتن وقت و کوشش معلم و دانش آموز می شود.
- باید به وسایل آموزشی تنها از منظر وسیله ای که آموزش و یادگیری را تسهیل می کنند و سبب یادگیری می شوند، نگاه کنیم.
- تهیه و انتخاب وسایل آموزشی خواه به وسیله ی معلم صورت گیرد و یا دانش آموزان، نیاز به دقت نظر دارد، یک وسیله ی خوب نه تنها سبب رسانیدن پیام به بهترین وجه می شود؛ بلکه علاقه، توجه و انگیزه ی دانش آموزان را نیز کاملاً تقویت می کند.

مرحله سوم : تحلیل و تعیین محتوا، روش و وسایل آموزشی

- تحلیل و انتخاب وسایل آموزشی
- معلمان باید بدانند که هیچ وسیله ی خاصی را نمی توان به عنوان بهترین وسیله برای تمام اهداف آموزشی به کار گرفت. هدفهای رفتاری بهترین راهنما و معیار برای انتخاب و به کارگیری وسایل آموزشی هستند.
- علاوه بر هدفهای آموزشی، معیار و ضوابط دیگری نیز در عمل برای انتخاب وسایل آموزشی مؤثرند که مهمترین آنها عبارتند از:
  - ۱- متناسب بودن
  - ۲- کیفیت فنی
  - ۳- قابلیت دسترسی
  - ۴- سادگی
  - ۵- انعطاف پذیری
  - ۶- سطح فرهنگی
  - ۷- هزینه

مرحله سوم : تحلیل و تعیین محتوا، روش و وسایل آموزشی

□ معیارهای انتخاب وسایل آموزشی

□ ۱- متناسب بودن

□ وسیله ی انتخاب شده باید متناسب با موضوع آموزش و اهداف رفتاری تعیین شده باشد.

□ ۲- کیفیت فنی

□ خصوصیات فیزیکی هر یک از وسایل آموزشی که برای درس خاصی انتخاب شده اند، باید به نحوی باشد که در تدریس، کاملاً مؤثر باشد. مثلاً یک تلق شفاف بر روی آورده می تواند برای آموزش درس خاصی وسیله ی مناسبی باشد؛ اما اگر نوشته ها یا تصاویر آن خیلی ریز و درهم باشد و روی آنها خط افتاده و یا اشتباهی وجود داشته باشد، استفاده ی از آن اثر منفی بر روی یادگیری دانش آموزان خواهد گذاشت.

مرحله سوم : تحلیل و تعیین محتوا، روش و وسایل آموزشی

□ معیارهای انتخاب وسایل آموزشی

□ ۳- قابلیت دسترسی

□ گاهی وسیله ای برای تدریس یک هدف و محتوای خاص بسیار مناسب است؛ اما نمی توان آن را به راحتی به دست آورد و یا امکان استفاده ی مکرر از آن در مواقع دلخواه میسر نیست. چنین وسیله ای امکان مناسبی برای آموزش نخواهد بود، زیرا وسیله ای که نتوان از آن استفاده کرد و یا در موقع لزوم امکان کاربرد آن نباشد، فایده ای ندارد.

مرحله سوم : تحلیل و تعیین محتوا، روش و وسایل آموزشی

□ معیارهای انتخاب وسایل آموزشی

□ ۴- سادگی

□ گاهی با استفاده از رسانه ای پیچیده، مطالبی که از درک و فهم دانش آموزان فراتر است به آنها عرضه می شود. البته این دسته از وسایل ممکن است به علت جالب بودن در دانش آموزان ایجاد انگیزه کند؛ اما اطلاعات پیچیده ی آن ممکن است سبب ابهام در درک و فهم موضوع اصلی که باید آموخته شود، نیز بگردد. مثلاً بسیاری از فیلمهای آموزشی هیچ هدف خاصی را دنبال نمی کنند، چون موضوع و هدف مشخصی ندارند، اهداف آموزشی را تحت تأثیر قرار می دهند و مانع رسیدن به هدف اصلی می شوند.

□ معمولاً فیلمهای کوتاه در مورد بخشهای خاصی از موضوع درس، مؤثرتر از سایر فیلمهای آموزشی هستند؛ زیرا معطوف به هدف یا محتوای مورد بحث خاصی هستند. معلم کارآمد هرگز برای استفاده ی صرف از یک وسیله رسیدن به اهداف آموزشی را دچار اختلال نمی کند.

مرحله سوم : تحلیل و تعیین محتوا، روش و وسایل آموزشی

□ معیارهای انتخاب وسایل آموزشی

□ ۵- انعطاف پذیری

□ از عوامل مهم دیگر در استفاده ی مؤثر از وسایل آموزشی، انعطاف پذیری آن است. توان معلم برای کنترل و به کارگیری وسیله ای که با نیاز او متناسب باشد، اهمیت بسیار دارد. یک وسیله ی آموزشی خوب را باید بتوان در زمانها و موقعیتهای مختلف مورد استفاده قرار داد.

□ ۶- سطح فرهنگی

□ ضروری است که معلم، مناسبت هر وسیله را با توجه به سطح فرهنگی متناسب با گروهی که می خواهد وسیله را برای آنها به کار برد، بسنجد و انتخاب کند. ممکن است وسیله ای برای یک گروه در سطح خیلی بالا و برای گروهی دیگر در سطح بسیار نازلی باشد. در چنین مواردی به دلیل عدم تناسب وسیله آموزشی با سطح دانش و توانایی دانش آموز، موجب خستگی و عدم علاقه او به موضوع می شود

مرحله سوم : تحلیل و تعیین محتوا، روش و وسایل آموزشی

□ معیارهای انتخاب وسایل آموزشی

□ ۶ - هزینه

□ در رابطه با وسایل، معلم باید هم به قیمت ابزار و هم به ارزش زمانی که صرف تهیه یا به کارگیری آن وسیله ی خاص در رابطه با تدریس می شود، توجه کند.

□ دستور خاصی وجود ندارد که از قبل بتواند تأثیری را که یک وسیله ی معین بر روی دانش آموزان خاص می گذارد به مدرسه یا معلم نشان دهد.

□ انتخاب نوع محتوا، روش و وسیله در فرآیند همواره تجویزی است و هیچگونه دستورالعمل تحکمی را نمی توان در این مورد صادر کرد.

مراحل طراحی آموزشی

در تمامی الگوهای طراحی آموزشی، چهار مرحله اساسی مشاهده می شود.

- مرحله اول: تنظیم اهداف آموزشی
- مرحله دوم: تحلیل موقعیت آموزشی
- مرحله سوم: تحلیل و تعیین محتوا، روش ها و وسایل آموزشی
- مرحله چهارم: تحلیل و تعیین نظام ارزشیابی

مرحله چهارم : تحلیل و تعیین نظام ارزشیابی

□ لازم است دانش آموزان از ابتدا معیارها و امکاناتی را که به وسیله ی معلم در فرآیند ارزشیابی و نمره دادن به کار گرفته می شود، بدانند خیلی از ترسهایی که دانش آموزان در فرآیند ارزشیابی دارند به علت عدم آگاهی آنها از معیارها و نحوه ارزشیابی معلمان است. معیارها باید در اولین فرصت مناسب به طور واضح و روشن در اختیار دانش آموزان گذاشته شود.

□ تاریخ ارزشیابی نیز از ابتدای آموزش باید مشخص گردد تا به دانش آموزان امکان داده شود که خود را برای ارزشیابی آماده کنند

□ سؤالا باید متناسب با اهداف و فعالیت های آموزشی باشد. برای طرح سؤالهای خوب و مناسب و استفاده ی مؤثر و بجا از آنها، معلم نمی تواند فقط بر روی کلمات و جملاتی که همان لحظه در کلاس به ذهنش می رسد، تکیه کند. البته بیان چنین مسأله ای به این معنا نیست که با توجه به شرایط و لحظات خاص هیچ سؤالی طرح نشود و یا سؤالی که در طرح درس یادداشت شده باید تنها سؤال مطرح شده در کلاس درس باشد، بلکه منظور این است که معلم قبل از اجرای فعالیت های آموزشی، با توجه به اهداف تعیین شده، نحوه ی ارزشیابی و چگونگی سنجش تحقق هدفهای آموزشی را تحلیل و تعیین نماید

مرحله چهارم : تحلیل و تعیین نظام ارزشیابی

- سؤالهای ارزشیابی باید دارای ویژگیهای زیر باشند :
- الف- واضح و روشن باشند.
- ب- از واژگان معمول استفاده شود.
- ج- محرکی برای اندیشیدن و یادگیری باشد.

مرحله چهارم : تحلیل و تعیین نظام ارزشیابی

برای به حداکثر رساندن اثربخشی ارزشیابی، معلم باید سؤاها را به دقت و با توجه به مقاصد زیر طرح نماید:

- ۱. علاقه دانش آموزان را نسبت به درس برانگیزد.
- ۲. بین دانش آموزان و معلم ارتباط برقرار کند.
- ۳. توجه دانش آموزان را به نکات اصلی و مفاهیم مهمی که باید به خاطر سپرده شوند، جلب کند.
- ۴. سبب شود که دانش آموزان ضمن تجزیه و تحلیل مسائل برای پاسخگویی، اصول و قواعد مورد لزوم را به کار گیرند و کاربرد مفاهیم را بیاموزند.
- ۵. در دانش آموزان احساس اعتماد به نفس و موفقیت را برانگیزد تا با انگیزه ی بیشتر به مطالعات و فعالیت های یادگیری پردازند.

مرحله چهارم : تحلیل و تعیین نظام ارزشیابی

**برای به حداکثر رساندن اثربخشی ارزشیابی، معلم باید
سؤالات را به دقت و با توجه به مقاصد زیر طرح نماید:**

۷. دانش آموزان را وادار کنند که فکر نمایند نه آن که الگوی تفکر معلم یا نویسندگان کتاب را دنبال کنند.

□ ۸. به واسطه فعالیتها و مسؤولیتهای گروهی در کلاس درس فضای همکاری ایجاد کنند.

□ ۹. آزاد اندیشی در یادگیری را تقویت کند.

□ ۱۰. اثر بخشی تدریس را ارزیابی کند و پیشنهادهای ارزشمندی برای به کارگیری روشهای بهتر ارائه دهد.

□ ۱۱. نکات ضعف و قوت دانش آموزان را در فرآیند رسیدن به اهداف آموزشی نشان دهد.

□ ۱۲. دانش آموزان را به فعالیت مستمر، وادار نماید.

آینده در تسخیر آینده اندیشان است

دکتر
عبادی